

Марина Заверюха

Національний університет «Одеська юридична академія»

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ОСНОВНИХ ВИДІВ СПЕЦІАЛЬНОГО ВИКОРИСТАННЯ ЛІСОВИХ РЕСУРСІВ В УКРАЇНІ

The article is devoted to the analysis of the current legal regulation of the specific types of the forest resources usage. The article is focused on special types of the forest resources usage and its legal regulation. Nowadays the use of forest resources is very intensive and there is a need to identify the main stimulating instruments for careful and rational use. The main goal is to analyze which specific types of the forest resources usage exist now and also to develop proposals for the improvement of their legal regulation. It is justified in the article that creation of such instruments which could stimulate the safe for ecology and effective forest resources usage is highly important. The author proposed economic, financial and organizational stimulating instruments.

Key words: forest resources, forest resources usage, legal regulation, specific usage.

Ліси є невід'ємною і складовою частиною природи. З погляду господарського використання ліси, насамперед, є джерелом деревини й іншої технічної сировини, харчових і кормових продуктів, а також місцем перебування корисних тварин і рослин. Ліси впливають на клімат, атмосферу, ріки й інші водні об'єкти, зменшують різкість коливань температури і вологості, охороняють ґрунт від вітрової і водної ерозії і т. д. Таким чином, від правильного використання лісів значною мірою залежить не тільки успішний розвиток народного господарства, але й стан навколишнього природного середовища¹.

Теоретичним, практичним та методологічним основам правового регулювання відносин у сфері використання лісових ресурсів присвячені праці: Г. І. Балюк, В. К. Биковського, В. О. Горбового, В. К. Гуревського, І. І. Каракаша, О. І. Крассова, А. М. Мірошніченко, О. В. Степської, О. О. Погрібного, Г. М. Полянської, О. П. Чопик та інших учених-правознавців.

Відповідно до ст. 65 Лісового кодексу України (далі - ЛК України) використання лісових ресурсів може здійснюватися в порядку загального і спеціального використання².

Загальне та спеціальне використання лісових ресурсів - це основний критерій поділу права лісокористування як суб'єктивної категорії з точки зору підстав його виникнення. Право лісокористування в цьому значенні розглядається як вид більш загальної категорії - права природокористування, яке за своїми ознаками є персоніфікованим правом особи щодо використання природних ресурсів. Це юридичний титул суб'єктів природокористування, формально-визначена форма виникнення, зміни та припинення правосуб'єктності природокористувачів, правовий гарант захисту законних прав (повноважень) суб'єктів природокористування.

Об'єктами права лісокористування виступають лісові ресурси – як деревні, технічні, лікарські та інші продукти лісу, що використовуються для задоволення потреб населення і виробництва, так і корисні властивості лісів, що використовуються для задоволення суспільних потреб³.

Загальне та спеціальне використання лісових ресурсів впливає з положень ст. 13 Конституції України⁴, яка визначає режим природних ресурсів у межах території України, належність цих ресурсів Українському народу на праві власності та на праві користування. Такий характер використання лісових ресурсів визначений і у ст. 8 Закону України «Про рослинний світ» від 9 квітня 1999 року⁵, де загальне та спеціальне використання природних рослинних ресурсів визначено як форми їх використання.

¹ Глотова, О.В. (2008). Нова редакція Лісового кодексу та поновлення лісового законодавства України. *Актуальні проблеми держави і права: зб. наук. праць*, 37, 178.

² Лісовий кодекс України ст. 99 (1994) (Верховна Рада України). *Відомості Верховної Ради України*, 17.

³ Балюк, Г.І. (2009). *Науково-практичний коментар Лісового кодексу України*. Київ: Юрінком Інтер, 257.

⁴ Конституція України 1996 (Верховна Рада України). *Відомості Верховної Ради України*, 30, 141.

⁵ Про рослинний світ 1999 (Верховна Рада України). *Відомості Верховної Ради України*, 22, 198.

Відповідно до ст. 67 ЛК України в порядку спеціального використання можуть здійснюватися такі види використання лісових ресурсів:

- заготівля деревини;
- заготівля другорядних лісових матеріалів;
- побічні лісові користування;
- використання корисних властивостей лісів для культурно-оздоровчих, рекреаційних, спортивних, туристичних і освітньо-виховних цілей, потреб мисливського господарства, проведення науково-дослідних робіт.

Законодавством України можуть передбачатися й інші види спеціального використання лісових ресурсів. Спеціальне використання лісових ресурсів здійснюється в межах лісових ділянок, виділених для цієї мети.

Порядок і умови різних видів спеціального використання лісових ресурсів встановлено відповідними постановами Кабінету Міністрів України: «Про врегулювання питань щодо спеціального використання лісових ресурсів» від 23 травня 2007 року № 761¹, «Правила заготівлі живиці в лісах України» від 8 лютого 1996 року № 185², «Про затвердження Порядку заготівлі другорядних лісових матеріалів і здійснення побічних лісових користувань» від 23 квітня 1996 року № 449³, а також наказом Державного комітету лісового господарства України «Про затвердження Правил рубок головного користування» від 23 грудня 2009 року № 364⁴.

Правові ознаки права спеціального використання лісових ресурсів базуються на ознаках, визначених ст. 38 Закону України «Про охорону навколишнього природного середовища»⁵, та характеризуються таким:

1) суб'єктами права спеціального лісокористування можуть бути державні, комунальні, громадські, приватні підприємства, установи, організації, у тому числі релігійні, громадяни України та їх об'єднання, іноземні юридичні особи та громадяни, які здійснюють спеціалізовану господарську та іншу діяльність у сфері використання, відтворення, охорони та захисту лісів або в їх складі створено спеціалізовані лісгосподарські підрозділи;

2) така діяльність підтверджується наявністю спеціальної правосуб'єктності, встановленої у статутних документах (статутах чи положеннях) у порядку, визначеному законодавством, тобто особи мають бути визначені як такі, що здійснюють певний вид господарювання чи підприємництва в цій сфері та внесені в державні реєстри як суб'єкти підприємницької діяльності;

3) таке право лісокористування є відособленим, зокрема цим особам лісові ресурси надаються в користування на виділених лісових ділянках для відповідної мети;

4) це право посвідчується спеціальним дозволом та виникає з моменту видачі й реєстрації таких дозволів у встановленому порядку;

5) така форма лісокористування є платною. Плата за спеціальне використання лісових ресурсів справляється у формі збору за використання лісових ресурсів. У випадках, передбачених законодавством України, таке природокористування може здійснюватися безоплатно (наприклад, розміщення пасік). Право спеціального лісокористування має строковий характер (як правило, один рік), після його закінчення необхідно повторне оформлення дозволу на спеціальне використання лісових ресурсів.

Відповідно до ст. 69 ЛК України спеціальне використання лісових ресурсів на виділеній лісовій ділянці проводиться за спеціальним дозволом - лісорубним квитком або лісовим квитком, що видається безоплатно.

¹ Про врегулювання питань щодо спеціального використання лісових ресурсів 2007 (Кабінет Міністрів України). Офіційний вісник України, 39, 1550.

² Про затвердження Правил заготівлі живиці в лісах України 1996 (Кабінет Міністрів України). Офіційний сайт Верховної Ради України. <<http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/185-96-p>> (2014, грудень, 05).

³ Порядок заготівлі другорядних лісових матеріалів і здійснення побічних лісових користувань в лісах України 1996 (Кабінет Міністрів України). Офіційний сайт Верховної Ради України. <<http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/449-96-p>> (2014, грудень, 05).

⁴ Про затвердження Правил рубок головного користування 2009 (Державний комітет лісового господарства України). Офіційний вісник України, 6, 276.

⁵ Про охорону навколишнього природного середовища 1991 (Верховна Рада України). Відомості Верховної Ради України, 41, 546.

Відповідно до ст. 70 ЛК України заготівля деревини здійснюється при використанні лісових ресурсів у порядку рубок головного користування, що проводяться у стиглих і перестійних деревостанах. Для заготівлі деревини під час рубок головного користування в першу чергу призначаються пошкоджені, ті, що усихають, інші деревостани, що потребують термінової рубки за своїм станом, і деревостани, які вийшли з підсочування. Залежно від категорій лісів, природних лісорослинних умов, біологічних особливостей деревних порід та інших особливостей застосовуються суцільні, поступові або вибіркові, комбіновані рубки головного користування.

Під час проведення заготівлі деревини не дозволяються вирубування та пошкодження цінних і рідкісних дерев та чагарників, занесених до Червоної книги України; насінників і плюсових дерев. У виняткових випадках вирубування насінників і плюсових дерев, а також вирубування дерев та чагарників, занесених до Червоної книги України, може бути здійснено з дозволу відповідного органу.

Заготівлю деревини в порядку проведення рубок головного користування, а також інші рубки, пов'язані з веденням лісового господарства, проводять власники лісів і постійні лісокористувачі, яким у встановленому порядку надано це право. У разі здійснення будівельних та інших робіт на лісових ділянках заготівля деревини проводиться тими громадянами та юридичними особами, яким надано земельні ділянки для таких цілей, якщо в рішенні про надання земельної ділянки не передбачено інше.

Заготівля деревини є основним видом лісокористування в частині задоволення потреб суспільства в лісових ресурсах. Порядок заготівлі деревини регулюється ст.ст. 70-71 ЛК України, Правилами рубок головного користування в лісах України, затверджених наказом Державного комітету лісового господарства України від 23 грудня 2009 року № 364, Правилами рубок головного користування в гірських лісах Карпат, затвердженими постановою Кабінету Міністрів України від 22 жовтня 2008 року № 929¹, Порядком спеціального використання лісових ресурсів та Порядком видачі спеціальних дозволів на використання лісових ресурсів, затвердженими постановою Кабінету Міністрів України від 23 травня 2007 року².

Заготівля деревини здійснюється відповідно до Правил рубок головного користування в лісах України, тобто відповідно до системи норм і вимог щодо здійснення рубок, в основу яких покладено дотримання принципів безперервного, невиснажливого і раціонального використання лісових ресурсів, збереження умов відтворення високопродуктивних стійких насаджень, їх екологічних та інших корисних властивостей. Правила поширюються на всі ліси, в яких згідно з ЛК України дозволяється проведення цих рубок, крім гірських лісів Карпат, де рубки головного користування здійснюються відповідно до Правил, затверджених постановою Кабінету Міністрів України від 22 жовтня 2008 року № 929, і є обов'язковими для виконання підприємствами, установами, організаціями та громадянами, яким надані землі лісового фонду в постійне та тимчасове користування.

Відповідно до Порядку спеціального використання лісових ресурсів від 23 травня 2007 року заготівля деревини під час проведення рубок головного користування здійснюється з дотриманням принципів безперервного, невиснажливого і раціонального використання лісових ресурсів, збереження умов відтворення високопродуктивних деревостанів, їх екологічних та інших корисних властивостей.

Рубки головного користування проводяться в:
експлуатаційних лісах;

- захисних лісах, що прилягають до смуг відведення діючих і тих залізниць, які будуються, автомобільних доріг державного значення, вздовж берегів річок, навколо озер, водойм та інших водних об'єктів, а також захисних лісах, що є байрачними, або площа яких становить до 100 гектарів, або які розташовані серед безлісної місцевості;

- рекреаційно-оздоровчих лісах, розташованих у межах третьої зони округів санітарної охорони лікувально-оздоровчих територій і курортів та в лісгосподарській частині лісів зелених зон;

¹ Про затвердження Правил рубок головного користування в гірських лісах Карпат 2008 (Кабінет Міністрів України). *Офіційний вісник України*, 81, 2735.

² Про врегулювання питань щодо спеціального використання лісових ресурсів 2007 (Кабінет Міністрів України). *Офіційний вісник України*, 39, 1550.

- лісах природоохоронного, наукового, історико-культурного призначення в межах господарської зони національних природних і регіональних ландшафтних парків, а також заказниках.

На особливо захисних лісових ділянках (крім узлісь уздовж межі з безлісною місцевістю) проведення рубки головного користування забороняється.

Залежно від категорії лісів, лісорослинних умов, біологічних особливостей деревних порід, типу лісу, складу і вікової структури деревостанів, наявності та стану підросту господарсько-цінних порід, ступеня стійкості ґрунтів проти ерозії, стрімкості схилів та інших особливостей застосовуються такі системи рубок:

- вибіркові - рубки, під час яких періодично вирубується частина дерев, що є перестійними і стиглими, а лісова ділянка залишається постійно вкритою лісовою рослинністю;

- поступові - рубки, під час яких передбачається видалення деревостану за кілька прийомів;

- суцільні - рубки, під час яких весь деревостан вирубується повністю, за винятком насінників, життєздатного підросту і молодняка, цінних і рідкісних видів дерев та чагарників, що підлягають збереженню;

- комбіновані - несучільні рубки, під час яких поєднуються елементи різних систем поступових і вибіркових рубок.

Особливий порядок заготівлі деревини встановлюється до гірських лісів Карпат. Правила рубок головного користування в гірських лісах Карпат встановлюють норми і вимоги до заготівлі деревини під час спеціального використання лісових ресурсів у порядку рубок головного користування, що проводяться в гірських лісах Карпат, на основі екосистемного підходу та принципів наближеного до природи ведення лісового господарства. Тут рубки проводяться з метою заготівлі деревини та створення умов для відтворення стійких і високопродуктивних деревостанів цінних порід переважно природним шляхом, збереження біорізноманіття, посилення природоохоронних, захисних, рекреаційних, оздоровчих та інших корисних властивостей лісів.

Деревина заготовлюється також під час здійснення лісогосподарських заходів, не пов'язаних з використанням лісових ресурсів (поліпшення якісного складу лісів), та під час проведення інших заходів (розчищення лісових ділянок, вкритих лісовою рослинністю, у зв'язку з будівництвом гідровузлів, трубопроводів, шляхів тощо). Так, Правилами поліпшення якісного складу лісів, затвердженими постановою Кабінету Міністрів України від 12 травня 2007 року № 724¹, визначаються основні вимоги до здійснення лісогосподарських заходів, спрямованих на підвищення стійкості та продуктивності деревостанів, збереження біорізноманіття лісів, їх оздоровлення і посилення захисних, санітарно-гігієнічних, оздоровчих та інших функцій шляхом проведення рубок формування й оздоровлення лісів. Під час проведення рубок формування й оздоровлення лісів застосовуються рубки догляду, санітарні, лісовідновні рубки, а також рубки переформування, рубки, пов'язані з реконструкцією, та ландшафтні рубки.

Для категорій лісів з особливим режимом лісокористування (ліси природоохоронного, наукового, історико-культурного призначення, рекреаційно-оздоровчі та захисні) встановлюється, зокрема, обмежений режим лісокористування за площею і шириною лісосік, термінами примикання, застосування окремих систем і способів рубок. До заготівлі деревини під час проведення рубок головного користування в межах розрахункової лісосіки включають перестійні і стиглі деревостани, з яких до першочергової рубки призначають: пошкоджені та ті, що усихають; у яких дозволено проведення рубок головного користування і які за своїм станом визнані у встановленому порядку такими, що потребують термінової рубки або ростуть на лісових ділянках, які підлягають розчищенню у зв'язку з будівництвом, зокрема, гідровузлів, трубопроводів, доріг, електромереж; які вийшли з підсочування².

Одним із важливих видів спеціального використання лісових ресурсів є заготівля другорядних лісових матеріалів. Дане питання регулюється ЛК України, Правилами заготівлі живиці в лісах України, затвердженими постановою Кабінету Міністрів України від 8 лютого 1996 року³,

¹ Про затвердження Правил поліпшення якісного складу лісів 2007 (Кабінет Міністрів України). *Офіційний вісник України*, 37, 1478.

² Погрібний, О.О., Каракаш, І.І. (2009). *Земельне право України*. Київ: Істина, 428.

³ Про затвердження Правил заготівлі живиці в лісах України 1996 (Кабінет Міністрів України). *Офіційний сайт Верховної Ради України*. <<http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/185-96-п>> (2014, грудень, 05).

Порядком заготівлі другорядних лісових матеріалів і здійснення побічних лісових користувань, затвердженим постановою Кабінету Міністрів України від 23 квітня 1996 року № 449, Порядком спеціального використання лісових ресурсів, затвердженим постановою Кабінету Міністрів України від 23 травня 2007 року № 761, тощо.

Відповідно до ст. 72 ЛК України в лісах без заповідання їм шкоди може здійснюватися заготівля таких другорядних лісових матеріалів: живиці, пнів, лубу та кори, деревної зелені, деревних соків. Нормативно-правовими актами з ведення лісового господарства може бути передбачено заготівлю інших другорядних лісових матеріалів.

Відповідними органами виконавчої влади встановлюється ліміт використання лісових ресурсів при заготівлі другорядних лісових матеріалів з метою раціонального використання другорядних лісових матеріалів, невиснажливого здійснення побічних лісових користувань для задоволення потреб населення і виробництва в лісових ресурсах і є обов'язковим для виконання всіма постійними і тимчасовими лісокористувачами.

Заготівля живиці здійснюється шляхом підсочування у стиглих хвойних деревостанах, які після закінчення строків підсочування вирубуються, а також у пристигаючих деревостанах, які до часу закінчення підсочування підлягатимуть вирубуванню. Лісові ділянки для заготівлі живиці визначаються відповідно до матеріалів лісовпорядкування та планів рубок головного користування. Роботи, пов'язані із здійсненням заготівлі живиці, повинні бути завершені не пізніше 1 листопада року закінчення підсочування. У разі погіршення санітарного стану деревостанів заготівля живиці припиняється достроково.

Пні дерев заготовлюються для отримання осмолу та дров. Забороняється заготівля пнів у смузї завширшки 50 метрів уздовж водотоків.

Луб заготовлюється в період інтенсивного руху соків (квітень-травень) шляхом знімання кори з дерев, призначених для рубки в поточному році.

Кора деревних порід (дуба, крушини, калини, ялини тощо) заготовлюється з метою отримання лікарської сировини, а також технічної сировини для виробництва дьогтю. Кора для виробництва дьогтю заготовлюється з дерев берези, призначених для рубки в найближчі два роки, або із зрубаних і вітровальних дерев протягом року.

До деревної зелені належать дрібні пагони і гілки дерев, підліску, підросту та цілі дерева, що заготовлюються з метою приготування корму для тварин, а також задоволення технічних, ритуальних та інших потреб. Цілі дерева заготовлюються (викопаються) для садіння на землях інших категорій. Заготівлю деревної зелені здійснюють на спеціально визначених лісових ділянках або суміщають з проведенням рубок.

Обсяги щорічної заготівлі другорядних лісових матеріалів визначаються для кожного власника лісів або постійного лісокористувача під час лісовпорядкування або спеціальних обстежень.

Особливе місце серед спеціальних видів використання природних ресурсів посідають і побічні лісові користування. У ст. 73 ЛК України зазначається, що до побічних лісових користувань належать: заготівля сіна, випасання худоби, розміщення пасік, заготівля дикорослих плодів, горіхів, грибів, ягід, лікарських рослин, збирання лісової підстилки, заготівля очерету. Нормативно-правовими актами з ведення лісового господарства можуть бути передбачені й інші види побічних лісових користувань.

Побічні лісові користування повинні здійснюватися без заповідання шкоди лісу. Ліміт використання лісових ресурсів при здійсненні побічних лісових користувань встановлюється органами виконавчої влади відповідно до ЛК України.

Відповідно до Порядку заготівлі другорядних лісових матеріалів і здійснення побічних лісових користувань у лісах України, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23 квітня 1996 року № 449, побічні лісові користування можна поділити на дві групи. До першої віднесені побічні лісові користування, об'єктом яких є ліс: заготівля (збирання) дикорослих плодів, горіхів, грибів, ягід, лікарських рослин; заготівля деревних соків; збирання лісової підстилки. До другої - не тільки ліс, але й землі лісового фонду, не покриті лісом: для розміщення пасік, заготівлі сіна і випасання худоби, заготівлі очерету.

Постійні лісокористувачі під час здійснення побічних лісових користувань зобов'язані забезпечувати невиснажливість ресурсів харчових, лікарських і технічних рослин з урахуванням збереження цілісності екосистем: здійснювати агрохімічні заходи сприяння природному утворенню

рослин та підвищенню їх продуктивності; підтримувати лісові ділянки, де здійснюються побічні лісові користування в належному санітарному стані; забезпечувати охорону насаджень від хижацького використання і знищення; обмежувати чи припиняти постійні лісові користування в разі погіршення санітарного стану насаджень і в інших випадках.

Для сінокосіння можуть використовуватися незалісені зруби, галявини та інші не вкриті лісовою рослинністю лісові ділянки, на яких не очікується природного відновлення лісів. В окремих випадках, коли це не завдає шкоди лісовій рослинності, для заготівлі сіна використовуються зріджені деревостани, міжряддя лісових культур та плантацій. У разі наявності у травостой видів рослин, віднесених до Червоної книги України, період заготівлі сіна визначається за погодженням з органами Мінприроди України.

Випасання худоби (крім кіз) дозволяється на вкритих і не вкритих лісовою рослинністю ділянках, якщо це не завдає шкоди лісу. У лісах природоохоронного, наукового, історико-культурного призначення випасання худоби може здійснюватися лише за умови, що це не суперечить їх цільовому призначенню.

Ділянки для розміщення вуликів і пасік з метою раціонального використання медоносів лісу і лучного різнотрав'я виділяються переважно на узліссях, галявинах та інших не вкритих лісовою рослинністю ділянках. На них дозволяється спорудження тимчасових (не капітальних) будівель без права вирубування дерев і чагарників, розчищення та розорювання земельних ділянок. Місця розміщення вуликів і пасік визначають власники лісів або постійні лісокористувачі з урахуванням умов ведення лісового господарства та використання інших видів лісових ресурсів. Розміщення пасік у місцях масового відпочинку людей забороняється.

Заготівля дикорослих плодів, горіхів, грибів, ягід, лікарських рослин здійснюється способами, що виключають виснаження їх ресурсів. Заготівля лісових продуктів для отримання харчової та лікарської сировини в лісах, де заходи боротьби із шкідниками та хворобами здійснювалися з використанням хімічних засобів, лісах, розташованих у смугах відведення автомобільних доріг або в зонах впливу хімічного та промислового виробництва, здійснюється з дотриманням відповідних санітарних норм і правил.

Важливим, на наш погляд, серед існуючих видів використання лісових ресурсів є використання корисних властивостей лісів для культурно-оздоровчих, рекреаційних, спортивних, туристичних і освітньо-виховних цілей та проведення науково-дослідних робіт. Відповідно до ст. 74 ЛК України використання корисних властивостей лісів для культурно-оздоровчих, рекреаційних, спортивних, туристичних і освітньо-виховних цілей та проведення науково-дослідних робіт здійснюється з урахуванням вимог щодо збереження лісового середовища і природних ландшафтів з додержанням правил архітектурного планування приміських зон і санітарних вимог. У лісах, що використовуються для відпочинку, лісокористувачі повинні здійснювати роботи щодо їх благоустрою.

Дане питання регулюється Порядком спеціального використання лісових ресурсів, затвердженим постановою Кабінету Міністрів України від 23 травня 2007 року № 761, де зазначається, що використання корисних властивостей лісів може бути тимчасово зупинено в разі високої пожежної небезпеки, незадовільного стану лісів унаслідок ущільнення ґрунту їх відвідувачами, виникнення вогнищ шкідників і хвороб лісу та інших факторів, що призводять до ослаблення природних функцій лісів.

У разі погіршення стану насаджень лісокористувачами з'ясовуються причини погіршення, вживаються заходи до зняття або зниження рівня рекреаційного навантаження, а також до усунення причин такого погіршення та регулювання інтенсивності відвідування.

Виділення лісових ділянок для культурно-оздоровчих, рекреаційних, спортивних, туристичних і освітньо-виховних цілей здійснюється з урахуванням схем районного планування, генеральних планів розвитку населених пунктів, програм розвитку лісового господарства, а також матеріалів лісовпорядкування.

Використання лісів у культурно-оздоровчих, рекреаційних, спортивних та туристичних цілях громадянами на засадах права загального лісокористування здійснюється безоплатно. Використання лісів для зазначених цілей юридичними особами здійснюється за плату в межах умов договорів на довгострокове тимчасове користування в межах виділених лісових ділянок.

Щодо використання корисних властивостей лісів для потреб мисливського господарства, то це питання регулюється ЛК України, а також Законами України «Про тваринний світ»¹, «Про мисливське господарство та полювання»² та ін.

Висновки. Узагальнюючи вищевикладене, можна визначити, що спеціальне використання лісових ресурсів посідає чільне місце в лісових відносинах, адже завдяки спеціальному використанню реалізується функція держави щодо забезпечення суспільства деревиною та іншими не менш важливими лісовими ресурсами. Це має велике значення як для економіки держави, так і для забезпечення соціальних потреб суспільства. Тому важливого значення сьогодні набуває збереження лісових ресурсів, вважаючи, що загибель деревини означає значні втрати для економіки.

За сучасних умов розвитку України потрібно заощадливо, бережливо і раціонально використовувати лісові ресурси. Також необхідно здійснювати заходи щодо усунення марнотратства у використанні деревини, особливо в районах багато забезпечених лісом.

Задля того щоб спеціальне використання лісових ресурсів було більш екобезпечним, ефективним і ресурсоощадливим, потрібно впроваджувати як економіко-фінансові так і організаційно-виховні інструменти стимулювання. Так, до економіко-фінансових інструментів можна віднести:

- 1) зменшення оподаткування відповідних видів діяльності;
- 2) збільшення державної підтримки приватних лісокористувачів;
- 3) створення сприятливих кредитних умов для приватних лісокористувачів;
- 4) збільшення державного і місцевого фінансування державних і комунальних лісогосподарських підприємств;
- 5) виділення коштів з державного і місцевих бюджетів для збільшення заліснення, покращення стану земель лісогосподарського призначення.

До організаційно-виховних інструментів слід віднести:

- 1) посилення рівня екологічної освіти молоді шляхом введення додаткових уроків і проведення практичних занять на природі;
- 2) поширення інформації про стан лісів через засоби масової інформації, зокрема через телебачення, радіо, газети, журнали;
- 3) поширення інформації щодо правил поведінки в лісах, зокрема щодо пожежних і санітарних правил;
- 4) встановлення більш жорстокої міри відповідальності для власників лісів та лісокористувачів у разі порушення ними правил ведення рубок та погіршення стану лісів.

References

1. Baljuk, G.I. (2009). *Naukovo-praktichnij komentar Lisovogo kodeksu Ukraini*. Київ: Jurinkom Inter.
2. Glotova, O.V. (2008). Nova redakcija Lisovogo kodeksu ta ponovlennja lisovogo zakonodavstva Ukraini. *Aktual'ni problemi derzhavi i prava: zb. nauk. prac'*, 37.
3. *Konstitucija Ukraini 1996* (Verkhovna Rada Ukraini). *Vidomosti Verkhovnoi Radi Ukraini*, 30, 141.
4. *Lisovij kodeks Ukraini st. 99 (1994)* (Verkhovna Rada Ukraini). *Vidomosti Verkhovnoi Radi Ukraini*, 17.
5. Pogribnij, O.O., Karakash, I.I. (2009). *Zemel'ne pravo Ukraini*. Київ: Istina.
6. *Porjadok zagotivli drugorjadnikh lisovikh materialiv i zdijnsennja pobichnikh lisovikh koristuvan' v lisakh Ukraini 1996* (Kabinet Ministriv Ukraini). *Oficijnij sajt Verkhovnoi Radi Ukraini*. <<http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/449-96-p>> (2014, gruden', 05).
7. *Pro mislivs'ke gospodarstvo ta poljuvannja 2000* (Verkhovna Rada Ukraini). *Vidomosti Verkhovnoi Radi Ukraini*, 18, 132.
8. *Pro okhoronu navkolishn'ogo prirodnoho seredovishcha 1991* (Verkhovna Rada Ukraini). *Vidomosti Verkhovnoi Radi Ukraini*, 41, 546.
9. *Pro roslinnij svit 1999* (Verkhovna Rada Ukraini). *Vidomosti Verkhovnoi Radi Ukraini*, 22, 198.
10. *Pro tvarinnij svit 2002* (Verkhovna Rada Ukraini). *Vidomosti Verkhovnoi Radi Ukraini*, 14, 97.
11. *Pro vreguljuvannja pitan' shchodo special'nogo vikoristannja lisovikh resursiv 2007* (Kabinet Ministriv Ukraini). *Oficijnij visnik Ukraini*, 39, 1550.
12. *Pro zatverdzhennja Pravil polipshennja jakisnogo skladu lisiv 2007* (Kabinet Ministriv Ukraini). *Oficijnij visnik Ukraini*, 37, 1478.

¹ *Про тваринний світ 2002* (Верховна Рада України). *Відомості Верховної Ради України*, 14, 97.

² *Про мисливське господарство та полювання 2000* (Верховна Рада України). *Відомості Верховної Ради України*, 18, 132.

13. *Pro zatverdzhennja Pravil rubok golovnoho koristuvannja 2009* (Derzhavnij komitet lisovogo gospodarstva Ukraini). *Oficijnij visnik Ukraini*, 6, 276.
14. *Pro zatverdzhennja Pravil rubok golovnoho koristuvannja v girs'kikh lisakh Karpat 2008* (Kabinet Ministriv Ukraini). *Oficijnij visnik Ukraini*, 81, 2735.
15. *Pro zatverdzhennja Pravil zagotivli zhivici v lisakh Ukraini 1996* (Kabinet Ministriv Ukraini). *Oficijnij sajt Verkhovnoi Radi Ukraini*. <<http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/185-96-p>> (2014, gruden', 05).